

FUNDACJA
IM. STEFANA
BATOREGO

forumIdei

Przewodnik po lokalu wyborczym

Wybory do Parlamentu Europejskiego 2024

Magdalena Wrzalik

Głosowanie w Polsce odbywa się w lokalu wyborczym w godz. 7.00–21.00. O godz. 21.00 przewodniczący komisji zarządza zakończenie głosowania. Komisja zamyka lokal. Wyborcom przybyłym do lokalu, w tym wyborcom, którzy – z uwagi na warunki lokalowe – ustawili się w kolejce przed lokalem wyborczym przed godziną 21.00, należy umożliwić oddanie głosu.

Wykaz siedzib obwodowych komisji wyborczych w wyborach posłów do Parlamentu Europejskiego, jak również informacja o lokalach obwodowych komisji wyborczych w obwodzie dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych znajdują się w odpowiednim obwieszczeniu wójta (burmistrza, prezydenta miasta). Obwieszczenie to odnaleźć można w Biuletynie Informacji Publicznej. W jednym pomieszczeniu może znajdować się tylko jeden lokal wyborczy.

Dla obywateli polskich przebywających w dniu wyborów za granicą utworzono 299 obwodów głosowania, których wykaz jest określony w załączniku do rozporządzenia Ministra Spraw Zagranicznych¹.

W lokalu wyborczym powinny znajdować się: godło (w miejscu widocznym dla wyborców), urna wyborcza wykonana z przezroczystego materiału, pomieszczenia lub osłony zapewniające tajność głosowania (w miejscach tych powinny być umieszczone plakaty informacyjne Państwowej Komisji Wyborczej

¹ Rozporządzenie Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 28 maja 2024 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie utworzenia obwodów głosowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej w 2024 roku dla obywateli polskich przebywających za granicą (Dz.U. 2024, poz. 802), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20240000802> w związku z: Rozporządzenie Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 30 kwietnia 2024 r. w sprawie utworzenia obwodów głosowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej w 2024 roku dla obywateli polskich przebywających za granicą (Dz.U. 2024, poz. 693), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20240000693> [dostęp 7.06.2024].

o sposobie głosowania, jak również przybory do pisania), dobre oświetlenie, w szczególności w miejscach zapewniających tajność głosowania.

Lokal wyborczy powinien być tak urządzony, aby wyborca po otrzymaniu karty do głosowania kierował się bezpośrednio do miejsca zapewniającego tajność głosowania, a następnie w stronę urny wyborczej.

W lokalu wyborczym wyborca może zapoznać się z obwieszczeniami i informacjami o:

- zarządzeniu wyborów wraz z informacją o okręgach wyborczych oraz siedzibach okręgowych komisji wyborczych,
- numerach i granicach obwodów głosowania oraz siedzibach komisji,
- zarejestrowanych w danym okręgu wyborczym listach kandydatów, czyli o numerach tych list i nazwach lub skrótach nazw komitetów wyborczych wraz z danymi o kandydatach,
- sposobie głosowania i warunkach ważności głosu,
- składzie komisji,
- skreśleniu z listy kandydatów nazwiska kandydata, które pozostało na karcie do głosowania, wraz z informacjami o warunkach ważności głosu na takiej karcie,
- unieważnieniu rejestracji listy kandydatów, która pozostała na karcie do głosowania, wraz z informacjami o warunkach ważności głosu na takiej karcie.

Obwieszczenia i informacje powinny być dodatkowo umieszczone na wysokości umożliwiającej ich odczytanie przez wyborców o ograniczonej sprawności ruchowej.

Dokumenty wymagane do otrzymania karty do głosowania

Wyborca może otrzymać kartę do głosowania na podstawie **dowodu osobistego lub każdego innego dokumentu ze zdjęciem**, na podstawie którego można ustalić tożsamość wyborcy. Wyborca może okazać komisji dowolny dokument ze zdjęciem (np. paszport, prawo jazdy, legitymację studencką), w tym również dokument, który utracił ważność, pod warunkiem że ustalenie tożsamości na jego podstawie nie budzi wątpliwości.

Komisja może potwierdzić tożsamość wyborcy także na podstawie aplikacji mObywatel.

Karta do głosowania

Po potwierdzeniu tożsamości wyborca otrzyma **kartę do głosowania**, opatrzoną pieczęcią Obwodowej Komisji Wyborczej oraz pieczęcią Okręgowej Komisji Wyborczej. Wyborca potwierdza otrzymanie kart do głosowania własnym podpisem w przeznaczony na to rubryce w spisie wyborców. Dopóki wyborca nie potwierdzi własnoręcznym podpisem odbioru kart do głosowania, komisja ich nie wydaje.

Jeśli osoba otrzymująca kartę, będąca osobą niepełnosprawną o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, nie może potwierdzić otrzymania karty do głosowania, członek komisji, który wydaje kartę, wraz z przewodniczącym lub zastępcą przewodniczącego stwierdza fakt wydania oraz przyczynę braku podpisu osoby otrzymującej kartę.

Wyborca niepełnosprawny może zgłosić komisji, że chciałby zagłosować przy użyciu nakładki na kartę do głosowania sporządzonej w alfabecie Braille'a.

Po oddaniu głosu wyborca wrzuca kartę do urny, znajdującej się w dostępnym i widocznym miejscu lokalu wyborczego, w taki sposób, aby strona zadrukowana była niewidoczna.

Niedopuszczalne jest głosowanie za członka rodziny lub za inną osobę. Zakaz ten nie dotyczy osób posiadających pełnomocnictwo do głosowania.

Osobie niepełnosprawnej, na jej prośbę, może pomagać w głosowaniu inna osoba, w tym także niepełnoletnia. Pomoc ta może mieć tylko techniczny charakter. Nie może ona polegać na sugerowaniu wyborcy sposobu głosowania lub na głosowaniu w zastępstwie tego wyborcy. Dopuszczalne jest, aby na życzenie osoby niepełnosprawnej w miejscu zapewniającym tajność głosowania przebywała osoba udzielająca pomocy. Pomocy w głosowaniu nie może udzielać członek komisji, mąż zaufania, obserwator społeczny ani obserwator międzynarodowy.

Przepisy Kodeksu wyborczego nie zabraniają robienia zdjęć w lokalu wyborczym przez wyborców pod warunkiem, że m.in.

- nie narusza to:
 - ◊ porządku w lokalu wyborczym,
 - ◊ powagi i tajności głosowania,
 - ◊ praw osób trzecich do ochrony dóbr osobistych, w szczególności ochrony wizerunku,
 - ◊ przepisów dotyczących ochrony danych osobowych;
- nie zakłóca przebiegu głosowania.

Przewodniczący komisji zobowiązany jest do czuwania nad zapewnieniem tajności głosowania oraz nad utrzymaniem porządku i spokoju w czasie głosowania. W związku z tym uprawniony jest – jeżeli uzna to za zasadne – do wydania odmowy wykonania zdjęć przez wyborcę w lokalu wyborczym.

Niedopuszczalne jest robienie zdjęć lub nagrywanie spisu wyborców.

Sposób głosowania oraz warunki ważności głosu

Jeżeli wyborca chce oddać **ważny głos**, powinien głosować tylko na jedną listę kandydatów, stawiając znak „X” (co najmniej dwie linie przecinające się w obrębie kratki) w kratce z lewej strony obok nazwiska jednego kandydata z tej listy, przez co wskazuje się pierwszeństwo tego kandydata do uzyskania mandatu.

Kiedy głos będzie uznany za nieważny?

Przyczyną **nieważności głosu** jest:

- postawienie znaku „X” w kratkach obok nazwisk kandydatów umieszczonych na więcej niż jednej liście,
- niepostawienie znaku „X” w żadnej kratce,
- postawienie znaku „X” w kratce wyłącznie przy nazwisku kandydata z listy unieważnionej przez okręgową komisję wyborczą.

Kiedy karta do głosowania będzie nieważna?

Nieważne są karty do głosowania inne niż urzędowo ustalone lub nieopatrzone pieczęcią Obwodowej Komisji Wyborczej.

Dodatkowe dopiski na karcie do głosowania nie wpływają na ważność głosu.

Mężowie zaufania

Podczas wszystkich czynności wykonywanych przez komisję mogą być obecni **mężowie zaufania** wyznaczeni przez pełnomocników wyborczych komitetów wyborczych.

Do każdej komisji pełnomocnik wyborczy komitetu wyborczego lub osoba przez niego upoważniona może wyznaczyć po jednym mężu zaufania (art. 103a § 1 Kodeksu wyborczego). Mężowie zaufania danego komitetu wyborczego mogą zmieniać się w ciągu pracy komisji, jednakże po zamknięciu lokalu wyborczego po zakończeniu głosowania mężowie zaufania nie mogą się zmieniać w trakcie czynności komisji związanych z ustalaniem wyników głosowania w obwodzie.

Mężowie zaufania przed przystąpieniem do swoich czynności przedstawiają przewodniczącemu komisji **dokument tożsamości** oraz **zaświadczenie** podpisane przez pełnomocnika wyborczego lub upoważnioną przez niego osobę². Co istotne, zaświadczenia mogą różnić się między sobą wyglądem i układem graficznym, ale ich treść musi odpowiadać wzorowi ustalonemu przez Państwową Komisję Wyborczą.

Na podstawie przedłożonego komisji zaświadczenia, w którym wskazana będzie m.in. nazwa komitetu wyborczego, członek komisji weryfikuje uprawnienie do wyznaczenia męża zaufania przez dany komitet.

Sprawdzenia, czy dany komitet wyborczy jest do tego uprawniony, należy dokonać poprzez weryfikację, czy komitet ten zarejestrował listę kandydatów w okręgu wyborczym, dla którego jest właściwa komisja. Sprawdzenia można dokonać na podstawie obwieszczenia o zarejestrowanych listach kandydatów albo na podstawie informacji zamieszczonej na stronie internetowej Państwowej Komisji Wyborczej.

W przypadku wątpliwości komisja zwraca się o pomoc w tej sprawie do urzędu gminy. Jest to istotne z uwagi na konieczność zapobieżenia wystawieniu osobie wyznaczonej przez nieuprawniony komitet wyborczy zaświadczenia stwierdzającego spełnienie warunków niezbędnych do wypłaty diety albo zaświadczenia usprawiedliwiającego nieobecność w pracy w związku z wykonywaniem zadań męża zaufania.

Jeżeli zaświadczenie wystawiła osoba upoważniona przez pełnomocnika wyborczego, mąż zaufania okazuje również oryginał lub kserokopię tego upoważnienia.

Przewodniczący komisji wskazuje mężowi zaufania miejsce, z którego może obserwować przebieg czynności wykonywanych przez komisję. Ponadto prowadzi ewidencję czasu przebywania mężów zaufania w lokalu wyborczym. Mąż zaufania może przemieszczać się po lokalu wyborczym w trakcie prowadzenia obserwacji, jednak **nie może** utrudniać pracy komisji ani zakłócać przebiegu głosowania.

² Wzór zaświadczenia ustalony jest przez Państwową Komisję Wyborczą – uchwała Państwowej Komisji Wyborczej nr 65/2023 z dnia 17 sierpnia 2023 r. w sprawie wzoru zaświadczenia dla męża zaufania (M.P. poz. 929).

Każdy mąż zaufania przebywający w lokalu wyborczym zobowiązany jest umieścić w widocznym miejscu identyfikator z imieniem, nazwiskiem, funkcją oraz nazwą komitetu wyborczego, który reprezentuje. Co ważne, identyfikator nie może zawierać elementów agitacji wyborczej.

Jakie uprawnienia posiada mąż zaufania?

Mąż zaufania **może**:

- być obecny podczas wszystkich czynności komisji wyborczej, do której został wyznaczony;
- być obecny w lokalu wyborczym w czasie przygotowania głosowania, w trakcie głosowania i podczas ustalania wyników głosowania oraz sporządzania protokołów głosowania;
- obserwować liczenie głosów przez komisję i ustalanie przez nią wyników głosowania;
- zgłaszać przewodniczącemu komisji uwagi i zastrzeżenia;
- być obecny przy sprawdzaniu prawidłowości ustalenia wyników głosowania;
- wnosić uwagi do właściwych protokołów głosowania, wskazując na konkretne zarzuty;
- występować o wydanie kopii właściwych protokołów głosowania;
- być obecny przy wprowadzaniu danych do sieci elektronicznego przesyłania danych z protokołów głosowania do właściwej terytorialnej komisji wyborczej;
- być obecny przy przewożeniu i przekazywaniu protokołów głosowania.
- rejestrować (bez transmisji) z wykorzystaniem własnych urządzeń rejestrujących (np. telefonem komórkowym) wyłącznie czynności komisji – od momentu podjęcia przez nią pracy przed rozpoczęciem głosowania aż do podpisania protokołów głosowania (niedopuszczalne jest nagrywanie np. spisu wyborców, czynności wykonywanych przez wyborców, w tym momentu okazywania dokumentu ze zdjęciem, czy też stawiania przez wyborcę znaku „x” na karcie do głosowania).

Czego nie wolno robić mężowi zaufania?

Mąż zaufania **nie może**:

- wykonywać żadnych czynności członka komisji;
- pomagać wyborcom w głosowaniu ani udzielać im wyjaśnień;
- dotykać, przeglądać, liczyć kart do głosowania w żadnym momencie – przed rozpoczęciem głosowania, w trakcie głosowania i po jego zakończeniu;
- wykonywać żadnych czynności związanych z głosowaniem korespondencyjnym (nie może mieć żadnego kontaktu fizycznego z kopertami, kartami do głosowania i oświadczeniami, np. wyjmować kopert na kartę do głosowania, oświadczeń o osobistym i tajnym oddaniu głosu z kopert zwrotnych, wyjmować kart do głosowania z kopert na kartę do głosowania).

Każdy mąż zaufania powinien jednak pamiętać, że wykonywanie jego uprawnień, w tym rejestrowanie czynności komisji, **nie może**:

- utrudniać pracy komisji,
- zakłócać przebiegu głosowania i powagi głosowania,
- naruszać przepisów powszechnie obowiązujących, w tym m.in. dotyczących: tajności głosowania, ochrony danych osobowych, ochrony prawa do wizerunku, prawa do ochrony prywatności (naruszenie tych praw może skutkować odpowiedzialnością prawną, w tym karną).

Co powinien zrobić mąż zaufania z zarejestrowanym materiałem?

Mąż zaufania **może**:

- przekazać przewodniczącemu komisji zarejestrowany materiał zawierający przebieg czynności komisji, który zostanie zakwalifikowany jako dokument z wyborów;
- przesłać ten materiał elektronicznie do Ministra Cyfryzacji za pomocą usługi udostępnionej przez tego Ministra, który przechowuje ten materiał do stwierdzenia ważności wyborów.

Co istotne, po przesłaniu zarejestrowanego materiału, mąż zaufania **kasuje go** niezwłocznie z wszelkich nośników pamięci zarówno fizycznych, jak i wirtualnych (**nie wolno** zarejestrowanych materiałów, np. kopiować i udostępniać).

Obserwatorzy społeczni

Kto może być obserwatorem społecznym?

Obserwatorem społecznym **może być** każda osoba mająca czynne prawo wyborcze do Sejmu, czyli

- jest obywatelem polskim,
- najpóźniej w dniu głosowania kończy 18 lat,
- nie jest pozbawiona praw publicznych prawomocnym orzeczeniem sądu,
- nie jest pozbawiona praw wyborczych prawomocnym orzeczeniem Trybunału Stanu,
- nie jest ubezwłasnowolniona prawomocnym orzeczeniem sądu.

Kto nie może być obserwatorem społecznym?

Obserwatorem społecznym **nie może być**:

- kandydat w wyborach,
- pełnomocnik wyborczy,
- członek komisji wyborczej,
- pełnomocnik finansowy,
- urzędnik wyborczy,
- komisarz wyborczy.

Po jednym obserwatorem społecznym do każdej komisji mają prawo wyznaczyć zarejestrowane w Rzeczypospolitej Polskiej (czyli wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego) **stowarzyszenia i fundacje**, jeśli do ich celów statutowych należy troska o demokrację, prawa obywatelskie i rozwój społeczeństwa obywatelskiego. Co istotne, wspomniane stowarzyszenia i fundacje powinny mieć zapisane w swoim statucie realizację **co najmniej jednego** z wymienionych wyżej celów, czyli **troskę o demokrację** lub **prawa obywatelskie**, albo **rozwój społeczeństwa obywatelskiego**. Nie ma znaczenia za pomocą jakich sformułowań te cele zostaną zapisane.

Obserwator społeczny przed przystąpieniem do swoich czynności przedstawia przewodniczącemu komisji:

- dokument tożsamości,
- zaświadczenie podpisane przez osobę działającą w imieniu organu uprawnionego do reprezentowania na zewnątrz stowarzyszenia/fundacji³.

³ Zaświadczenia powinny być sporządzone według wzoru ustalonego przez Państwową Komisję Wyborczą – uchwała nr 66/2023 Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 17 sierpnia 2023 r. w sprawie wzoru zaświadczenia dla obserwatora społecznego (M.P. poz. 899).

Co istotne, zaświadczenia mogą różnić się między sobą wyglądem i układem graficznym, ale ich treść musi odpowiadać wzorowi ustalonemu przez Państwową Komisję Wyborczą.

Na podstawie przedłożonego komisji zaświadczenia wskazującego numer, pod którym stowarzyszenie lub fundacja zostały wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego, członek komisji weryfikuje uprawnienie do wyznaczenia obserwatorów społecznych przez dane stowarzyszenie lub fundację (można to sprawdzić za pomocą wyszukiwarki na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości: <https://ekrs.ms.gov.pl/web/wyszukiwarka-krs/strona-glowna/index.html> lub zwrócić się do urzędu gminy).

Obserwatorzy społeczni mają takie same uprawnienia, jakie przysługują mężom zaufania, nie mogą jednak wносить uwag do protokołów głosowania ani być obecni przy ich przewożeniu i przekazywaniu.

Obserwatorzy międzynarodowi

Przy wszystkich czynnościach komisji mogą być również obecni obserwatorzy międzynarodowi zaproszeni przez Państwową Komisję Wyborczą. Obserwatorzy międzynarodowi przedstawiają komisji zaświadczenie wydane przez Państwową Komisję Wyborczą. Obserwatorzy międzynarodowi mają uprawnienia mężów zaufania, nie mogą jednak wносить uwag do protokołów głosowania.

Dziennikarze

W czasie głosowania w lokalu wyborczym mogą przebywać dziennikarze posiadający ważną legitymację prasową lub inny dokument potwierdzający reprezentowanie redakcji. Dziennikarze są obowiązani zgłosić swoją obecność przewodniczącemu komisji oraz stosować się do zarządzeń mających na celu zapewnienie powagi i tajności głosowania. Dziennikarze nie mogą przeprowadzać wywiadów w lokalu, w którym odbywa się głosowanie. Dopuszczalne jest natomiast, po uzyskaniu zgody przewodniczącego komisji oraz osób, których wizerunek jest utrwalany, filmowanie i fotografowanie przebiegu głosowania. Dziennikarze nie mogą przebywać w lokalu wyborczym przed rozpoczęciem głosowania oraz po jego zakończeniu, jednakże za zgodą właściwej gminnej komisji wyborczej przewodniczący komisji może zezwolić na sfilmowanie i sfotografowanie przez dziennikarzy momentu otwierania przez komisję urny wyborczej i wyjmowania z niej kart do głosowania. Po wykonaniu tej czynności dziennikarze obowiązani są niezwłocznie opuścić lokal komisji.

Lokal dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami – wymogi techniczne

Lokal obwodowej komisji wyborczej dostosowany do potrzeb wyborców niepełnosprawnych⁴ powinien:

- znajdować się na parterze budynku bez barier architektonicznych albo powinien być wyposażony w podjazdy lub inne urządzenia umożliwiające samodzielne dotarcie do niego wyborcom niepełnosprawnym;
- posiadać co najmniej jedne drzwi prowadzące do lokalu, które będą umożliwiać dogodny warunki ruchu wyborcom niepełnosprawnym, w szczególności:
 - ◊ powinny być rozwierane lub rozsuwane;

⁴ Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 29 lipca 2011 r. w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych (Dz.U. 2019, poz. 336 t.j.).

- ◊ mieć szerokość w świetle co najmniej 0,9 m, a gdy są to drzwi dwuskrzydłowe, szerokość skrzydła głównego nie może być mniejsza niż 0,9 m;
- ◊ próg nie powinien być wyższy niż 0,02 m;
- zapewniać takie rozmieszczenie drzwi, które umożliwi dogodne warunki ruchu wyborcom niepełnosprawnym w bezpośrednim dotarciu do lokalu;
- zapewniać wyróżniające się kolorem kontrastującym z kolorem posadzki krawędzie stopni schodów znajdujących się w lokalu oraz prowadzących do lokalu;
- posiadać takie drzwi i ściany, które powinny być oznaczone na wysokości 0,8–1,2 m oraz 1,4–1,7 m przynajmniej dwoma pasami o szerokości 0,1–0,15 m, o jednolitej barwie, kontrastującej z tłem;
- posiadać posadzki z nawierzchnią o właściwościach przeciwpoślizgowych;
- umożliwiać swobodne poruszanie się między drzwiami wejściowymi a miejscem do głosowania po najkrótszej oraz wolnej od przeszkód drodze;
- zapewniać w miejscu zapewniającym tajność głosowania dodatkowe, obok górnego, oświetlenie skierowane bezpośrednio na miejsce, w którym będzie wypełniana karta do głosowania.

Istotne jest również, aby w lokalu było wyznaczone co najmniej jedno miejsce zapewniające tajność głosowania wyborcom niepełnosprawnym, dostosowane do ich potrzeb. Takie miejsce powinno mieć co najmniej 1,2 m szerokości i 1,2 m głębokości oraz umożliwiać pisanie na dwóch wysokościach: 0,8 i 1,1 m. Przejście między miejscem wydania karty do głosowania i miejscem zapewniającym tajność głosowania a urną powinno mieć szerokość co najmniej 1,5 m.

Ważne jest również, aby zapewnić takiemu wyborcy możliwość swobodnego wrzucenia karty głosowania do urny wyborczej, dlatego też urna powinna mieć nie więcej niż 1 m wysokości.

Urzędowe obwieszczenia oraz informacje powinny być umieszczone w miejscu dostępnym dla wyborców poruszających się na wózkach inwalidzkich, na wysokości 0,9 m mierzonej od posadzki do dolnej części arkusza obwieszczenia lub informacji.

Magdalena Wrzalik – asystentka w Katedrze Prawa Ustrojowego i Porównawczego na Wydziale Prawa i Ekonomii Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego w Częstochowie. Swoje zainteresowania badawcze koncentruje wokół problematyki prawa wyborczego i referendalnego.

Fundacja im. Stefana Batorego

Sapieżyńska 10a
00-215 Warszawa
tel. (48-22) 536 02 00
fax (48-22) 536 02 20
batory@batory.org.pl
www.batory.org.pl

Teksty udostępniane na licencji
Creative Commons. Uznanie autorstwa
na tych samych warunkach
3.0 Polska (CC BY SA 3.0 PL)

Redakcja: Izabella Sariusz-Skąpska
Korekta: Agnieszka Łodzińska
Warszawa 2024
ISBN 978-83-68235-04-3